

- psykholohiia. Pedagogichni nauky [Alfred Nobel University Bulletin. Pedagogy and psychology. Pedagogical sciences], no. 1 (13), 162 p. (In Ukrainian).
3. Holvi U. Timoti (2015). Rabota kak vnutrenniaia igra: Fokus, obuchenie, dovolstvie i mobilnist na rabochem meste [Work as an internal game: Focus, training, allowances and mobility in the workplace]. Moscow, Alpina Biznes Buks Publ., 252 p. (In Ukrainian).
  4. Dauni M. (2016). Effektivnyi kouchinh: uroki trenera [Effective Coaching: Coach Lessons]. Moscow, Dobraia kniha Publ., 279 p. (In Russian).
  5. Kouchinh – instrumenty effektivnogo dostizheniia tselei (posobie dlia nachinaiushchikh kouchei) [Coaching – tools to effectively achieve goals (a guide for beginners coaches)]. Virtus Coach International, 47 p. (In Russian).
  6. Ohnev, A.S. (2003). Orhanizatsionnoe konsultirovanie v stile kouchinh [Organizational coaching counseling]. Sankt-Peterburh, Rech Publ., 192 p. (In Russian).
  7. Parslou, Ye. & Riei, M. (2003). Kouchinh v obshchenii: prakticheskie metody i tekhniki [Training coaching: practical methods and techniques]. Sankt-Peterburh, Piter Publ., 203 p. (In Russian).
  8. Nikitina, T.A. & Shatalina, M.A. (2007). Osnovy kouchinha [Coaching Basics]. Samara, Samarskii hosudarstvennyi pedagogicheskii universitet Publ., 184 p. (In Russian).
  9. Rybina, O.S. (2011). Obrazovatelnyi kouchinh dlia lichnoi yeffektivnosti i professionalnoi kompetentnosti studentov [Educational coaching for students' personal effectiveness and professional competence]. Aktualnye voprosy sovremennoi pedagogiki [Current issues of modern pedagogy], Ufa, Leto Publ., pp. 112-114. Available at: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/18/798/> (in Russian).
  10. Ryndina, Yu.V. (2011). Issledovatel'skaia kompetentnost kak psykholohopedagogicheskaiia katehoriia [Research competence as a psychological and pedagogical category]. Molodyi uchenyi [Young scientist], no. 1, pp. 228-232 (in Russian).

УДК 378.14

**ОЛЬГА ОСЕРЕДЧУК**

orcid.org/0000-0002-3192-3129

Oseredchuk.ola@gmail.com

кандидат історичних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, керівник Центру маркетингу та розвитку, експерт Українського культурного фонду, голова GER 02 Культура і мистецтво НАЗЯВО Львівський національний університет імені Івана Франка

## СТАН ОПРАЦЮВАННЯ ПРОБЛЕМИ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ОСВІТИ ЗВО В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

*У статті розглянуто проблему моніторингу якості освіти ЗВО в сучасному науковому дискурсі. Наголошено, що проблему моніторингу якості вищої освіти в Україні розкрито за трьома основними напрямками, які представляють порівняльно-педагогічні системи освіти. Перший напрям визначають праці дисертаційного характеру, другий – монографії та навчальні посібники, а третій розкриває наукові періодичні видання. Однією з важливих завдань освітньої політики сьогодні є створення гнучкої системи підготовки фахівців з урахуванням квалітаивних вимог.*

*З урахуванням цих факторів проблема вдосконалення процесу управління якістю освіти набуває особливої актуальності, охоплюючи не лише сферу освіти, а й супутні соціально-економічні умови, що впливають на результати освітнього процесу.*

**Ключові слова:** моніторинг, якість освіти, заклади вищої освіти, наукові праці.

**OLGA OSEREDCHUK**

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of General Pedagogy and Higher School Pedagogy, Head of the Center for Marketing and Development, Expert of the Ukrainian Cultural Foundation, Chairman of GER 02 Culture and Art NAQA Ivan Franko National University of Lviv Bandery St. 12, Lviv

## THE STATE OF ELABORATION OF THE PROBLEM OF MONITORING THE QUALITY IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION IN MODERN SCIENTIFIC DISCOURSE

*The article considers the problems of monitoring the quality of higher educational institution in modern scientific discourse. It is emphasized that the problem of monitoring the quality of higher education in Ukraine is revealed in three main areas, which are comparative pedagogical systems of education. The first direction is determined by dissertation works, the second – monographs and textbooks, and the third reveals scientific periodicals. One of the important tasks of educational policy today is to create a flexible system of training based on*

*qualification requirements. Taking into account these factors, the problem of improving the quality management process of education becomes especially relevant, covering not only the field of education, but also the associated socio-economic conditions that affect the results of the educational process. Thus, the problem of monitoring the quality of higher education in Ukraine is identified in three main areas, which are comparative pedagogical systems of education. The first direction is determined by dissertation works, the second – monographs and textbooks, and the third reveals scientific periodicals. The aim of the article is to study the state of elaboration of the problem of monitoring the quality of higher educational institution in modern scientific discourse. A detailed analysis of the domestic scientific discourse, which is devoted to monitoring the quality of education in higher education institutions and reflects pedagogical education systems, can serve as a basis for necessary educational changes in Ukraine aimed at improving the efficiency and quality of education and educational activities. Taking into account the problem factors of improving the quality management process of education becomes especially relevant, covering not only the field of education, but also the associated socio-economic conditions that affect the results of the educational process.*

**Keywords:** *monitoring, quality of education, institutions of higher education, scientific works.*

Головна мета освіти, що впливає із сучасних уявлень про механізми розвитку людської цивілізації – забезпечувати випереджальний розвиток соціальної та професійної якості людини. Система освіти трансформується в своєрідне соціальне відтворення якості людини, а суспільство має усвідомлювати роль освіти як системи, що визначає потенціал виживання людства.

Однією з важливих завдань освітньої політики сьогодні є створення гнучкої системи підготовки фахівців з урахуванням квалітативних вимог:

- до якості оцінки рівня підготовки фахівців різного профілю;
- до якісної результативності педагогічної діяльності;
- до якісного проектування педагогічної технології та визначення її надійності;
- до якісної оцінки результативності навчання.

У сучасній освітній політиці багатозначно проявляється одна тенденція. Рух за нову якість освіти дедалі більше асоціюється із забезпеченням нової якості життя, гідної людини та людяності. Як соціально-педагогічний феномен, якість освіти найбільш продуктивно може досліджуватися як мінімум у трьох зрізах, а саме:

- концептуальному, у якому здійснюється первинне осмислення якості освіти як об'єкта дослідження, актуалізується простір ідей, що розкривають його визначеність, системну та міждисциплінарну природу та ведуть до формування його цілісних наукових засад;
- теоретичному, що є «згорнуте» відображення сутнісних характеристик і параметрів якості освіти, його генези, об'єкта, структури, класифікацію типів і видів тощо;
- системно-методологічному, що здійснює переведення концептуального і теоретичного знання в нормативне, прикладне, практикоорієнтоване знання і виходить на освітню практику.

**Метою статті** є вивчення стану опрацювання проблеми моніторингу якості освіти ЗВО в сучасному науковому дискурсі.

Нині якість стала основним фактором, що визначає стан, розвиток і вдосконалення системи освіти, тому ХХІ століття нерідко називають століттям якості. Модернізація вітчизняної освіти відбувається в умовах зміни змісту освіти, формування нових поглядів на процес навчання та його результати, вторгнення недержавного сектору на ринок освітніх послуг, зниження престижності професії вчителя тощо. З урахуванням цих факторів проблема вдосконалення процесу управління якістю освіти набуває особливої актуальності, охоплюючи не лише сферу освіти, а й супутні соціально-економічні умови, що впливають на результати освітнього процесу.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що проблему моніторингу якості вищої освіти в Україні, означену в сучасному науковому дискурсі, розкрито за трьома основними напрямками, які представляють порівняльно-педагогічні системи освіти. Перший напрям визначають праці дисертаційного характеру, другий – монографії та навчальні посібники, а третій розкриває наукові періодичні видання.

У межах першого напрямку запропоновано праці дисертаційних робіт науковців, які зосередили увагу на актуальних теоретичних питаннях моніторингу якості вищої освіти (О. Андрюшина, І. Анненкова, Н. Байдацька, О. Білик, В. Білокопитов, В. Вікторов, І. Гириловська, Н. Жиготька, Ю. Запороженко, М. Кісіль, М. Кічула, В. Мурадова, Т. Олендр, О. Пермякова, Л. Петриченко, С. Садрицька, О. Цюк, І. Шимків тощо).

Зокрема, у своїй дисертації Л. Петриченко розглядає якість освіти у вищому педагогічному навчальному закладі, розкриває сутність і структуру поняття «якість освіти у вищому педагогічному навчальному закладі у психолого-педагогічній літературі, описує характеристики результату освітнього процесу та обґрунтовує теоретико-методологічні засади управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі» [18].

Про розробку феномена якості освіти та управління ним в структурі цілісної освітньої державної політики йдеться у праці В. Вікторова. Учений визначає, що якість освіти є категорією, яка за своєю

сутністю відображає різні аспекти освітнього процесу – філософські, соціальні, педагогічні, політичні, демографічні, економічні та інші. У дисертації досліджено порядок організації та проведення моніторингу якості освіти, порівняння показників якості освіти та механізмів їх визначення. Проаналізовано загальну систему управління освітою та визначено специфіку «управління якістю освіти». Він аналізує систему контролюючих засобів якості освіти, визначає роль та порядок проведення ліцензування, акредитації та атестації викладацьких кадрів закладів освіти. У дисертації запропоновано визначення місця і ролі управління якістю освіти в системі загальнодержавної освітньої політики [9].

М. Кісіль у дисертації «Якість вищої освіти як предмет філософського аналізу» проаналізував якість вищої освіти як інтегральний продукт науки та культури, що має власні атрибутивні характеристики та відповідає потребам розбудови суспільства. Її властивості мають прояв у компетенціях фахівців, зафіксованих у державних стандартах освіти. Проаналізовано цей феномен як сумарний енергоінформаційний потенціал особистості, що накопичується під час навчання у ЗВО, зміст якості освіти має прояв у інноваційному характері продуктивної діяльності фахівця, розглянуто її суб'єктивовану й об'єктивовану форми існування. Учений обґрунтував подвійну детермінацію якості освіти в зовнішньому плані – завдяки глобалізації, європейській інтеграції, інтернаціоналізації, а внутрішня зумовлюється сучасною наукою, що є стрижнем освіти та цінностями національної культури, забарвлення яких визначається тенденціями демократизації та гуманізації. Автор навів пропозиції щодо гарантування якості вищої освіти в Україні [15].

Дослідження «Якість університетської освіти: чинники та механізми актуалізації» С. Садрицька присвячує оцінці якості освіти, що є підґрунтям покращення якості освітніх послуг як в окремому навчальному закладі, так і на регіональному та державному рівнях. Проаналізувавши існуючі підходи до оцінки якості освіти, автор акцентує увагу на ролі моніторингу якості викладання як засобу оцінювання якості освіти на рівні окремого навчального закладу [22].

Ураховуючи те, що в умовах глобалізації освіти, появи транснаціональної освіти та потужних корпорацій, які її забезпечують, якість стає чинником, що визначає власне перспективу існування того чи того навчального закладу, незалежно від форми власності. Серед нагальних завдань, які має розв'язувати держава у сфері освіти, виділяють введення нових управлінських механізмів розвитку освіти й моніторингу якості освіти, заснованого на науковому підході до аналізу проблем та оперуванні ймовірною статистичною інформацією, Л. Савченко присвячує своє дослідження теоретико-експериментальному вивченню проблеми підготовки майбутніх учителів технологій і креслення педагогічного діагностування якості освіти. У її дисертації науково обґрунтована теоретико-методологічна концепція підготовки майбутніх учителів до педагогічного діагностування якості освіти та апробована методика її реалізації в процесі професійної підготовки, що охоплює методологічний, теоретичний і технологічний концепт; запропонована модель та схарактеризовані педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до педагогічного діагностування якості освіти. Розроблено систему професійної підготовки майбутніх фахівців до застосування педагогічної діагностики якості освіти у вищій школі. Обґрунтовані та змістовно схарактеризовані основні конструкти теоретико-методичної професійної підготовки майбутніх учителів до застосування педагогічної діагностики. Авторкою розроблено й апробовано експериментальну методику ефективного впровадження підготовки майбутніх учителів до педагогічного діагностування якості освіти у вищому навчальному закладі [21].

Щодо вивчення системи забезпечення якості вищої освіти в різних країнах світу, таких, як США, Швеція, Франція, Польща, Ірландія, Німеччина, науковці О. Андрюшина, В. Білокопитов, Ю. Запорожченко та ін. наголошують, що в сучасному світі здійснюється процес великих змін у галузі вищої освіти, з-поміж яких зростання ролі вищої освіти в соціально-економічному розвитку суспільства, поширення впливу глобалізації на вищу освіту, збільшення уваги до реформування у сфері управління вищою освітою, а також до проблеми якості процесів викладання й дослідження у вищій освіті. Забезпечення якості вищої освіти є однією із нагальних проблем, про що вказує збільшення уваги до якості та стандартів освіти [2; 7; 12].

У цьому контексті реформування національної системи освіти України, особливо на нинішньому етапі її входження у світовий та європейський освітній простір, актуалізує питання, пов'язані з вивченням досвіду різних країн щодо успішного впровадження системи оцінювання, контролю й моніторингу якості вищої освіти в Україні.

Теоретичні та методичні засади моніторингу якості професійної діяльності науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів розглядає І. Анненкова. Нею розроблено модель професійної діяльності науково-педагогічних працівників ЗВО. Окреслено основні тенденції розвитку моніторингу якості професійної діяльності професорсько-викладацького складу у вітчизняних і зарубіжних ЗВО. Виділено закономірності і принципи системи моніторингу якості професійної діяльності науково-педагогічних працівників ЗВО. Створено відповідний інструментарій моніторингу якості професійної діяльності науково- педагогічних працівників. За допомогою кваліметричних і статистичних розрахунків доведено доцільність упровадження системи

моніторингу якості професійної діяльності науково-педагогічних працівників у систему внутрішнього забезпечення якості ЗВО [3].

Н. Байдацька присвячує свою працю теоретичному обґрунтуванню та експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов моніторингу якості навчальних досягнень студентів у вищих навчальних закладах. У дисертації визначає сутність моніторингу якості навчальних досягнень студентів, розкриває особливості, пов'язані із впровадженням моніторингу якості навчальних досягнень студентів, що відображено в реалізації запропонованих педагогічних умов моніторингу [4].

Торкаючись проблеми теоретичних і методичних основ моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників І. Гириловська теоретично обґрунтовує авторську концепцію моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, провідна ідея якої полягає в інтеграції зовнішнього оцінювання в систему внутрішнього моніторингу, визначенні моніторингу як невід'ємної частини освітнього процесу в закладі професійної (професійно-технічної) освіти, як системи, що представлена узгодженою цілеспрямованою взаємодією керуючої та керованою підсистемами, у якій останній надають домінуючого значення. Авторка розробила процесуальну дворівневу модель моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, визначено такі організаційно-педагогічні умови проведення моніторингу, як: дотримання встановленої схеми орієнтовної основи дій при проведенні моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; формування стійкої позитивної мотивації в учнів щодо активної участі в зовнішньому моніторинговому оцінюванні; дидактичне забезпечення професійно-орієнтованої самопідготовки учнів до зовнішнього моніторингового оцінювання; планування й організація моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників [10].

О. Білик розроблено інформаційну технологію моніторингу якості загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ), яка базується на сучасних підходах до освітньої статистики та показниках якості освіти та запропоновано автоматизовану систему її реалізації. Ним показано, що така технологія забезпечує можливість одержання, обробки, аналізу та розповсюдження різноманітної інформації про якість ресурсів навчального закладу, а також процесів, які відбуваються в ньому та їхніх результатів, необхідних для здійснення ефективного управління ЗНЗ [6].

Н. Жигочкою обґрунтовано концепцію та систему моделей рейтингового оцінювання та управління якістю освітніх послуг ЗВО, за допомогою якої можна за умов раціонального розподілення та використання ресурсів (трудових, фінансових) досягти підвищення рейтингової оцінки, а, отже, і рейтингу ЗВО. Доведено доцільність визначення інтегрованого показника рейтингової оцінки якості освітніх послуг ЗВО з застосуванням мультиплікативного підходу. Запропоновано використання комбінованого методу експертного оцінювання з метою зниження ризику суб'єктивізму в процесі визначення вагових коефіцієнтів набору показників. Розглянуто питання підвищення надійності прийняття вірного рішення щодо ліцензування чи акредитації ЗВО шляхом застосування граничних значень показників зовнішнього оцінювання. Розроблено програмний комплекс, який дозволяє в діалоговому режимі обчислювати рейтингову оцінку якості освітніх послуг ЗВО [11].

Отже, дисертаційні доробки відомих науковців, пізнаючи проблеми якості вищої освіти набули в останнє десятиліття особливої гостроти. Якість освіти в сучасний період стало предметом суспільних та наукових диспутів широкого кола громадськості. Як ключова проблема модернізації цієї сфери освіти нова якість освіти за відсутності механізму її досягнення констатує потребу в науковому обґрунтуванні цього поняття, розробці системи показників щодо його оцінки, системи заходів його моніторингу. Моніторинг якості освіти є одним із перспективних інструментів управління якістю освіти.

У межах другого напрямку запропоновано праці вітчизняних науковців, що зробили значний внесок у дослідження моніторингу якості вищої освіти в Україні (О. Байназарова, Д. Бодненко, В. Вікторов, І.Гириловська, Л. Довгань, О. Жильцов, О.Лещинський, Т. Лукіна, Н.Мазур, І. Малик, Г.Мохонько, В. Приходько, В. Ракчєєва, М. Шкробот, тощо).

Наукове зацікавлення становить праця В. Вікторова (2005), де висвітлюються актуальні проблеми управління якістю освіти у вітчизняному освітньому просторі з позиції набутого досвіду та визначення інноваційних шляхів їх вирішення. Представлено методологічні засади управління якістю освіти, які виступають підґрунтям оновлення діяльності сучасної професійної школи. Розглянуто теоретичні аспекти вдосконалення якості освіти. Розкрито механізми забезпечення якості професійної підготовки педагогічних кадрів [9].

Імпонують міркування О. Байназарова, В. Ракчєєва щодо моніторингових досліджень в освітній сфері. Науковці наголошують, що студенти мають оволодіти навичками складання програм експертиз та формуванням критеріїв, які дозволяють здійснювати оцінювання та моніторинг різних аспектів освітньої сфери. Також студенти мають оволодіти навичками складання та роботи з

базовими кваліметричними моделями та використанням методів математичної статистики для обробки статистичних даних [5].

Варті дослідницької уваги науковій праці В. Приходько, в яких сформульовано, що моніторинг – могутній засіб інновацізації, технологізації, інформаційно-корекційного супроводу освітньої системи й педагогічного процесу на основі виважених управлінських рішень на всіх рівнях відповідний інструментарій і механізм оцінки якості освіти. Запропонована книга є спробою в доступній формі відповісти на запитання щодо теоретико-методологічних та практично-методичних засад моніторингу якості освіти і педагогічного процесу, упорядкування того, чим в дійсності є моніторинг, для чого він може бути використаний, коли і в якій мірі він може застосовуватися, хто зможе використовувати його ефективно і хто – ні [19].

Грунтовний аналіз моніторингу якості освіти зробила у своїх працях Т. Лукіна, де показала історичні аспекти, сучасні наукові підходи та методичні рекомендації щодо вимірювання та управління якістю загальної середньої освіти на національному і регіональному рівнях, а також на рівні закладу освіти. Проаналізувала наукові погляди щодо визначення сутності категорії якості освіти як системи, освітнього процесу і як результату функціонування освіти. Розкрила структуру й повноваження суб'єктів системи управління якістю загальної середньої освіти в Україні. Особливу увагу приділила питанням організації та проведення моніторингового дослідження якості освіти, побудови вибірки учасників, формулювання освітньої проблеми та вибору методів збору інформації [17].

Д. Бодненко, О. Жильцов, О. Лещинський, Н. Мазур досліджуючи загальні засади моніторингу навчальної діяльності, наголосили, що основна увага приділяється основам дидактики педагогічного моніторингу; моніторингу як інструменту керування едукативним процесом; моніторингу систем управління якістю освіти ЗВО; практичним аспектам підготовки фахівців в галузі освіти до участі і використання міжнародних програм оцінки якості освіти; етапам моніторингових досліджень; створенню моніторингової системи, а також рекомендаціям з (для) розв'язання окреслених питань на практиці [8].

Отже, аналіз досліджень у галузі управління та існуючої практики розвитку освіти свідчить про те, що моніторинг є одним з найважливіших компонентів інформаційного забезпечення управління, що, у свою чергу, потребує виявлення наукових основ його побудови в сучасних умовах. Виділити наукові підстави означає розкрити сам феномен моніторингу якості освіти, визначити види, функції, компоненти, принципи побудови, розробити технології реалізації. Якість освіти одне з пріоритетних питань управління вищою школою як на федеральному та регіональному рівнях, так і на рівні окремого ЗВО. Проблеми якості вищої освіти хвилюють як науково-педагогічну громадськість, так і студентів ЗВО, випускників шкіл та їхніх батьків, але при цьому кожна із зацікавлених сторін має своє уявлення про зміст якості освіти та способи його здобутки. Ситуація, що склалася, вимагає формування більш об'єктивної інформаційної бази для прийняття управлінських рішень у галузі якості освіти та зміни порядку прийняття таких рішень. Для підвищення ефективності управління якістю освіти необхідно визначити та організувати їх моніторинг, як ключовий елемент управління якістю в загальній системі управління ЗВО.

До аналізу залучено праці відомих українських дослідників у наукових періодичних виданнях, які зосередили увагу на актуальних питаннях моніторингу якості вищої освіти, що становлять третій напрям наукових розвідок (К. Азізової, І. Анненкової, В. Білокопитова, Н. Бобак, І. Доброскок, Г. Єльнікової, В. Зінченко, Ю. Зінковського, І. Іванюк, І. Кінаш, О. Локшиної, О. Ляшенко, З. Рябової, Т. Хлебнікова, Є. Хриков, О. Чемерис, С. Шевченко, С. Щудло тощо.).

Учені акцентують на тому, що головною метою моніторингу якості освіти є виявлення реальної якості освіти в університеті та визначення засобів її покращення в усіх видах діяльності. Вони наголошують на тому, що основними завданнями якості освіти є: систематичний аналіз якості виконання нормативних документів у галузі вищої освіти; вивчення організації, планування та здійснення освітнього процесу, якості проведення всіх видів занять, забезпеченості всіх занять навчально-методичними матеріалами; аналіз якості технологій навчання, сучасних форм та методів навчально-методичної та виховної роботи професорсько-викладацького складу з метою узагальнення та поширення передового досвіду; аналіз кадрового забезпечення освітнього процесу, науково-дослідної та науково-методичної діяльності професорсько-викладацького складу; аналіз стану та використання в освітньому процесі матеріально-технічної бази, робота з її розвитку та вдосконалення; аналіз якості підготовки фахівців на основі поточної успішності, проміжної та підсумкової атестації.

Зокрема В. Білокопитов у своїх працях аналізує діяльність Європейської асоціації університетів як одного з головних суб'єктів процесу становлення Європейського простору вищої освіти; розглядає головні напрями діяльності асоціації та рівні забезпечення якості в контексті Болонського процесу, також простежує взаємозв'язок процесів інтернаціоналізації вищої освіти та забезпечення її якості на європейському освітньому просторі [7].

Моніторинг якості організації навчального процесу ЗВО висвітлює у своїй статті В. Зінченко. Він визначив сутність моніторингу управління якістю навчального процесу ЗВО як різновиду освітнього та управлінського моніторингу та встановлено цілі, завдання, об'єкт, предмет, суб'єкти, функції та принципи моніторингу [13].

Привертають увагу праці О. Локшиної щодо дослідження з проблем якості національної освіти, проведені з використанням моніторингових технологій на різних рівнях (національному, регіональному та місцевому). Вітчизняний інноваційний досвід запровадження моніторингових процедур викладено у формі документів з аналізу освітньої політики, що містять опис проблеми у політичному, економічному і соціальному контекстах та конкретні рекомендації з її розв'язання [16].

Варта дослідницької уваги наукова праця К. Азізової, де розглянута система моніторингу як складова внутрішнього забезпечення якості освіти у ЗВО. Вона довела, що вищий навчальний заклад повинен мати цілісну політику й пов'язані з нею процедури щодо забезпечення якості освіти, яка оприлюднена і є частиною стратегічного управління. У зв'язку з цим авторка виокремила чотири етапи проведення моніторингу якості освіти у ЗВО, до яких належать цілепокладання й планування моніторингу якості освіти, розробка інструментарію моніторингу якості освіти, проведення моніторингу якості освіти, аналіз та інтерпретація результатів дослідження [1].

В умовах розвитку суспільства якість освіти стає головним аргументом людського розвитку, який задовольняє, по-перше, прагнення людини до самовдосконалення й саморозвитку і, по-друге, потреби суспільства в освічених і висококультурних громадянах. В умовах європейської інтеграції Україна зобов'язана дотримуватись загальних стандартів якості освіти та постійно їх підвищувати. З цією метою І. Кінаш у статті наголошує, що на рівні навчального закладу потрібно забезпечити якісне надання освітніх послуг; дієво впроваджувати міжнародні стандарти якості освіти; сприяти організації навчального процесу, адекватного сучасним тенденціям розвитку національної та світової економіки; сприяти контролю за якістю підготовки кадрів на усіх рівнях навчання; прикласти максимум зусиль до участі навчальних закладів у річних рейтингах ЗВО світу [14].

Досягнення якісно нового стану сучасного суспільства неможливе без кардинального покращення рівня підготовки фахівців вищої кваліфікації, як зазначає О. Чемерис, в тому числі й для системи освіти, яка, в свою чергу, має розв'язувати задачі, пов'язані з професійною підготовкою. Працюючи над практичним приєднанням до Болонського процесу, Україна здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, тому якість освіти охоплює всі основні функції та напрями діяльності в цій галузі: якість викладання, підготовки й досліджень, а це означає якість відповідного персоналу й програм та якість навчання як результат викладання й досліджень [23].

І. Анненкова присвячує свою статтю проблемі моніторингу якості освіти у ЗВО з використанням кваліметричного підходу, обґрунтовує підхід до оцінювання якості ключових процесів діяльності ЗВО, заснований на комплексній кваліметричній моделі та розглядає методичні основи оцінювання ключових процесів діяльності ЗВО методом експертних оцінок на основі запропонованої системи показників [3].

Продовжуючи думку щодо кваліметричного підходу З. Рябова особливу увагу приділяє побудові кваліметричного інструментарію для вимірювання якості надання освітніх послуг. Зазначає, що застосування кваліметричного підходу до оцінювання якості надання освітніх послуг забезпечить підвищення рівня навченості здобувачів освіти. А також наголошує, що якість надання освітніх послуг є обов'язковим критерієм інтеграції національної системи освіти у міжнародний освітній простір. Кожний заклад освіти має позиціонувати себе на ринку освітніх послуг шляхом підвищення якості освіти і формування у споживачів уміння самостійно здобувати знання впродовж життя. Саме це забезпечить становлення освіти як соціальної цінності. У статті розглядається рівень дослідженості проблеми кваліметричного підходу до оцінювання якості надання освітніх послуг в закладах освіти [20].

Отже, проблему моніторингу якості вищої освіти в Україні визначено за трьома основними напрямками, які представляють порівняльно-педагогічні системи освіти. Перший напрям визначають праці дисертаційного характеру, другий – монографії та навчальні посібники, а третій розкриває наукові періодичні видання.

Докладний аналіз вітчизняного наукового дискурсу, що присвячений проблемі моніторингу якості освіти в закладах вищої освіти та відображає педагогічні системи освіти, може слугувати базою для необхідних освітніх змін в Україні, які спрямовані на підвищення ефективності та якості освітнього процесу й освітньої діяльності.

## Література

1. Азізова К. Етапи моніторингу якості освіти у вищому навчальному закладі. *Витоки педагогічної майстерності*. 2016. Вип. 17. С. 3–12.
2. Андрушина О. В. Моніторинг якості загальної освіти в Сполучених Штатах Америки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Київський ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ, 2014. 20 с.

3. Анненкова І. П. Теорія і методика моніторингу якості професійної діяльності науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.06 / Держ. заклад «Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка». Старобільськ, 2016. 505 с.
4. Байдацька Н. М. Педагогічні умови моніторингу якості навчальних досягнень студентів у вищих навчальних закладах недержавної форми власності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Вінницький держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2007. 220 с.
5. Байназарова О. О., Ракчєєва В. В. Моніторинг та оцінювання якості освіти: метод. посіб. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. 58 с.
6. Білик О. О. Інформаційна технологія моніторингу якості загальноосвітніх навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. техн. наук: 05.13.06 / Черкаський держ. техн. ун-т. Черкаси, 2009. 19 с.
7. Білокопитов В. І. Взаємозв'язок процесів інтернаціоналізації вищої освіти та забезпечення її якості на європейському освітньому просторі. *Вища освіта України*. 2010. Т.1 (19). С. 41–47.
8. Бодненко Д. М., Жильцов О. Б., Лещинський О. Л., Мазур Н. П. Моніторинг навчальної діяльності: навчальний посібник. К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2014. 276 с.
9. Вікторов В. Г. Управління якістю освіти: соціально-філософський аналіз: монографія. Дніпропетровськ: Пороги, 2005. 286 с.
10. Гириловська І. В. Теоретичні і методичні основи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» (01 «Освіта / Педагогіка»). Національний авіаційний університет, МОН України, Київ, 2021. 549 с.
11. Жиготька Н. В. Моделювання, оцінка та менеджмент якості освітніх послуг: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.03.02 / Київський нац. екон. ун-т. Київ, 2002. 19 с.
12. Запороженко Ю. Г. Система забезпечення якості вищої освіти в Ірландії: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Київський ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ, 2011. 20 с.
13. Зінченко В. О. Моніторинг якості організації навчального процесу ВНЗ. *Вісник Луганського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2012. № 15(1). С. 30–39.
14. Кінаш І. Якість освіти як результат, процес та освітня система. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.5. С. 363–367.
15. Кісіль М. Якість вищої освіти як предмет філософського аналізу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 09.00.10 «Філософія освіти». К., 2008. 20 с.
16. Локшина О. І. Становлення та розвиток моніторингу якості освіти: світовий вимір. *Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи* / за заг. ред. О. І. Локшиної. Київ: К.І.С., 2004. С. 28–39.
17. Лукіна Т. Моніторинг якості освіти: теорія і практика. К.: Шкільний світ, вид-во Л.Галіцина, 2006. 128 с.
18. Петриченко Л. О. Теоретико-методологічні засади управління якістю освіти у вищому педагогічному навчальному закладі: монографія. Харків: КЗ «ХГПА ХОР», 2012. 533 с.
19. Приходько В. М. Моніторинг якості освіти та виховної діяльності навчального закладу: [навч.-метод. посіб. для вчителя]. Х.: Вид. Група «Основа», «Тріада+», 2007. 144 с.
20. Рябова З. В. Забезпечення якості надання освітніх послуг на рівні навчального закладу. *Практика управління закладом освіти. Щомісячний професійний журнал*. №3 (9), квітень 2007. С. 18–27.
21. Савченко, Л. О. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до педагогічної діагностики якості освіти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04; ДНУВЗ "Криворізь. нац. ун-т", Криворізь. пед. ін-т. Одеса, 2014. 594 с.
22. Садрицька С. В. Якість освіти очима майбутніх фахівців. *Науковий журнал*, №2(22). Серія: філософія, соціологія, політологія. Одеса, 2008.
23. Чемерис О. Якість освіти як загальна тенденція європейської інтеграції. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/1463/1/05choaei.pdf>

## References

1. Azizova K. Etapy monitorynhu yakosti osvity u vyshchomu navchal'nomu zakladi [Stages of monitoring the quality of education in higher education]. *Vytoky pedahohichnoyi maysternosti*. 2016. Vyp. 17. S. 3–12.
2. Andryushyna O. V. Monitorynh yakosti zahal'noyi osvity v Spoluchenykh Shtatakh Ameryky [Monitoring the quality of public education in the United States]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01 / Kyiv's'kyi un-t im. Borysa Hrinchenka. Kyiv, 2014. 20 s.
3. Annenkov I. P. Teoriya i metodyka monitorynhu yakosti profesynoyi diyal'nosti naukovy-pedahohichnykh pratsivnykiv vyshchykh navchal'nykh zakladiv [Theory and methods of monitoring the quality of professional activity of scientific and pedagogical workers of higher educational institutions]: dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.06 / Derzh. zaklad «Luh. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka». Starobil's'k, 2016. 505 s.
4. Baydats'ka N. M. Pedahohichni umovy monitorynhu yakosti navchal'nykh dosyahnen' studentiv u vyshchykh navchal'nykh zakladakh nederzhavnoyi formy vlasnosti [Pedagogical conditions for monitoring the quality of educational achievements of students in higher educational institutions of non-state ownership]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / Vinnyts'kyi derzh. ped. un-t im. Mykhayla Kotsyubyn's'koho. Vinnytsya, 2007. 220 s.
5. Baynazarova O. O., Rakcheyeva V. V. Monitorynh ta otsinyuvannya yakosti osvity [Monitoring and evaluation of education quality]: metod. posib. Kharkiv: KHNU im. V. N. Karazina, 2009. 58 s.
6. Bilyk O. O. Informatsiyna tekhnolohiya monitorynhu yakosti zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladiv [Information technology of quality monitoring of general educational institutions]: avtoref. dys. ... kand. tekhn. nauk: 05.13.06 / Cherkas'kyi derzh. tekhn. un-t. Cherkasy, 2009. 19 s.

7. Bilokopytov V. I. Vzayemozv"yazok protsesiv internatsionalizatsiyi vyshchoyi osvity ta zabezpechennya yiyi yakosti na yevropeys'komu osvith'omu prostori [The relationship between the processes of internationalization of higher education and ensuring its quality in the European educational space]. *Vyshcha osvita Ukrainy*. 2010. T.1 (19). S. 41–47.
8. Bodnenko D.M., Zhyl'tsov O.B., Leshchyn's'kyi O.L., Mazur N.P. *Monitorynh navchal'noyi diyal'nosti*[Monitoring of educational activities]: navchal'nyy posibnyk. K.:Kyiv's'kyi universytet imeni Borysa Hrinchenka, 2014. 276 s.
9. Viktorov V. H. *Upravlinnya yakistyu osvity* [Management of education quality]: sotsial'no-filosofs'kyi analiz : monohrafiya. Dnipropetrovs'k : Porohy, 2005. 286 s.
10. Hrylyov's'ka I. V. *Teoretychni i metodychni osnovy monitorynhu yakosti profesiynoyi pidhotovky maybutnikh kvalifikovanykh robitnykiv* [Theoretical and methodological bases of monitoring the quality of professional training of future skilled workers]. *Dysertatsiya na zdobuttya naukovooho stupenya doktora pedahohichnykh nauk za spetsial'nistyu 13.00.04 «Teoriya i metodyka profesiynoyi osvity»* (01 «Osvita / Pedahohika»). Natsional'nyy aviatsiynnyy universytet, MON Ukrainy, Kyiv, 2021. 549 s.
11. Zhyhots'ka N. V. *Modelyuvannya, otsinka ta menedzhment yakosti osvitnikh posluh* [Modeling, evaluation and management of educational services]: avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.03.02 / Kyiv's'kyi nats. ekon. un-t. Kyiv, 2002. 19 s.
12. Zaporozhchenko YU. H. *Systema zabezpechennya yakosti vyshchoyi osvity v Irlandiyi* [The system of quality assurance in higher education in Ireland]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01 / Kyiv's'kyi un-t im. Borysa Hrinchenka. Kyiv, 2011. 20 s.
13. Zinchenko V. O. *Monitorynh yakosti orhanizatsiyi navchal'noho protsesu VNZ* [Monitoring the quality of the educational process of the university]. *Visnyk Luhans'koho nats. un-tu im. Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky*. 2012. № 15(1). S. 30– 39.
14. Kinash I. *Yakist' osvity yak rezul'tat, protses ta osvitnya systema* [Quality of education as a result, process and educational system]. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy*. 2011. Vyp. 21.5. S. 363–367.
15. Kisil' M. *Yakist' vyshchoyi osvity yak predmet filosofs'koho analizu* [Quality of higher education as a subject of philosophical analysis]: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand.. filol. nauk: spets 09.00.10 «Filosofiya osvity». K., 2008. 20 s.
16. Lokshyna O. I. *Stanovlennya ta rozvytok monitorynhu yakosti osvity: svitovyy vymir* [Formation and development of quality monitoring of education]. *Monitorynh yakosti osvity: svitovi dosyahnennya ta ukraiyins'ki perspektyvy / za zah. red. O. I. Lokshynoyi*. Kyiv: K.I.S., 2004. S. 28– 39.
17. Lukina, T. *Monitorynh yakosti osvity : teoriya i praktyka* [Monitoring the quality of education: theory and practice]. K. : Shkil'nyy svit, vyd-vo L. Halitsyna, 2006.128 s.
18. Petrychenko L.O. *Teopetyko-metodolohichni zasady uppravlinnya yakictyu osvity u vyshchomu pedahohichnomu navchal'nomu zakladi* [Theoretical and methodological principles of education quality management in a higher pedagogical educational institution]: monohrafiya. Kharkiv: KZ «KHHPA KHOR», 2012. 533s
19. Prykhod'ko V. M. *Monitorynh yakosti osvity ta vykhovnoyi diyal'nosti navchal'noho zakladu* [Monitoring the quality of education and educational activities of the educational institution]: [navch.-metod. posib. dlya vchytelya]. KH. : Vyd. Hrupa «Osnova», «Triada+», 2007. 144 s.
20. Ryabova Z. V. *Zabezpechennya yakosti nadannya osvitnikh posluh na rivni navchal'noho zakladu* [Ensuring the quality of educational services at the educational institution]. *Praktyka upravlinnya zakladom osvity. Shchomisyachnyy profesiynnyy zhurnal*. №3 (9), kviten' 2007. S. 18-27.
21. Savchenko, L. O. *Teoretyko-metodychni zasady pidhotovky maybutnikh uchyteliv do pedahohichnoyi diahnostyky yakosti osvity* [Theoretical and methodological principles of training future teachers for pedagogical diagnosis of the quality of educatio] : dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04; DNVZ "Kryvoriz. nats. un-t", Kryvoriz. ped. in-t. Odesa, 2014. 594 s.
22. Sadryts'ka S. V. *Yakist' osvity ochyma maybutnikh fakhivtsiv* [Quality of education through the eyes of future professionals]. *Naukovyy zhurnal*, №2(22). Seriya: filosofiya, sotsiolohiya, politolohiya. Odesa, 2008.
23. Chemerys O. *Yakist' osvity yak zahal'na tendentsiya yevropeys'koyi intehratsiyi* [Quality of education as a general trend of European integration]. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/1463/1/05choaei.pdf>



УДК: 378.22:796:[57]

**ВАСИЛЬ ГАЛУЗЯК**

orcid.org/0000-0001-7223-3821

wgaluz@gmail.com

доктор педагогічних наук, професор ВДПУ імені Михайла Коцюбинського  
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського  
вул. Острозького, 32, м. Вінниця

## **СИСТЕМА РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

У статті розкрито зміст і структуру системи розвитку особистісно-професійної зрілості майбутніх учителів в освітньому середовищі педагогічного університету. Особистісно-професійна зрілість майбутнього вчителя розуміється як складне інтегральне особистісне утворення, що визначає здатність до саморегуляції поведінки й професійної діяльності на основі суб'єктивних якостей і сформованої особистісно-професійної позиції. Особистісно-професійна зрілість виступає загальною передумовою ефективної діяльності вчителя, визначає гуманістичну спрямованість його дій і вчинків, здатність до налагодження конструктивних стосунків з собою й оточенням, спроможність до творчої самореалізації в просторі соціального і професійного буття. Розкрито структуру, критерії, показники та рівні особистісно-професійної зрілості майбутніх учителів як інтегрального результату їх особистісного і професійного становлення. Визначено педагогічні умови розвитку особистісно-професійної зрілості майбутніх учителів, пов'язані з формуванням творчо-автономного освітнього середовища, діалогізацією педагогічної взаємодії, активізацією рефлексії і забезпеченням суб'єктивної позиції студентів в освітньому процесі. Система розвитку особистісно-професійної зрілості майбутніх учителів розглядається як структурно-функціональна єдність компонентів (цільового, концептуально-теоретичного, змістово-технологічного, оцінювально-результативного), що комплексно відображають мету, завдання, педагогічні умови, принципи, форми і методи професійної підготовки, етапи й результати особистісно-професійного становлення студентів в освітньому середовищі педагогічного університету.

**Ключові слова:** майбутній учитель, особистісно-професійна зрілість, особистісно-професійне самовизначення, система розвитку особистісно-професійної зрілості, суб'єктивність, тренінг розвитку особистісно-професійної зрілості, педагогічна підтримка, освітнє середовище.

**VASYL HALUZIYAK**

Doctor of Pedagogical Sciences, professor  
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University  
Ostrozsky str. 32, Vinnytsia

## **SYSTEM OF DEVELOPING PERSONAL AND PROFESSIONAL MATURITY IN A FUTURE TEACHERS IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE PEDAGOGICAL UNIVERSITY**

The article reveals the content and structure of the system of development of personal and professional maturity of future teachers in the educational environment of the pedagogical university. The personal and professional maturity of a future teacher is understood as a complex integral personal education that determines the ability to self-regulate behavior and professional activity based on subjective qualities and a formed personal and professional position. Personal and professional maturity is a general prerequisite for the effective activity of a teacher, determines the humanistic orientation of his actions and deeds, the ability to establish constructive relationships with himself and the environment, the ability to creative self-realization in the space of social and professional existence. The structure, criteria, indicators and levels of personal and professional maturity of future teachers as an integral result of their personal and professional development are revealed. The pedagogical conditions for the development of personal and professional maturity of future teachers associated with the formation of a creatively autonomous educational environment, dialogization of pedagogical relations, activation of reflection and ensuring the subjective position of students in the educational process are determined. The system of development of personal and professional maturity of future teachers is considered as a structural and functional unity of components (target, conceptual-theoretical, content-technological, evaluative-effective), which comprehensively reflect the purpose, objectives, pedagogical conditions, principles, forms and methods of professional training, stages and results of personal and professional formation of students in the educational environment of a pedagogical university.

**Keywords:** future teacher, personal and professional maturity, personal and professional self-determination, personal and professional maturity development system, subjectivity, personal and professional maturity development training, pedagogical support, educational environment.